

NOTES PER A LA CARACTERITZACIÓ DE LA PARLA DE LA CONCA DE TREMP*

SÍLVIA ROMERO GALERA

sromerog@campus.uoc.es

EMCON – Universitat de Lleida & Universitat Oberta de Catalunya

Resum. Aquest article pretén contribuir a completar i actualitzar les dades disponibles sobre l'ús oral a la Conca de Tremp. Aquesta comunitat de parla de transició intradialectal entre l'àrea ribagorçanopallaresa i el lleidatà presenta característiques lingüístiques específiques que cal descriure per contribuir a conèixer el seu paper en el continuum dialectal i per il·lustrar les tendències de l'ús oral actual.

Paraules clau: dialectologia, canvi lingüístic

Abstract. *Notes for the characterization of the speech of the Conca de Tremp.* This article tries to contribute to completing and to updating the data available on oral use in the Conca de Tremp. This language community of intradialectal transition between the ribagorçanopallaresa area and the lleidatà area presents the specific linguistic characteristics that are necessary to describe in order to evaluate their role in the dialectal continuum and to illustrate the tendencies in present oral use.

Key words: dialectology, linguistic change

1 Introducció

La lingüística catalana recent va empenant, amb un degoteig constant d'estudis, les llacunes en diversos àmbits, especialment en aquells relacionats amb el coneixement de la llengua oral ja sigui el seu funcionament, les seves característiques o les seves aplicacions a l'ensenyament de la llengua. En aquesta línia, el coneixement del català nord-occidental i més específicament l'actualització de les dades de què ja es disposava és un dels aspectes en què s'han produït més aportacions en el decurs del darrer decenni.

*Aquest estudi forma part d'una recerca més àmplia que dóna lloc a la tesi doctoral *Canvi lingüístic en morfologia nominal a la Conca de Tremp*. Agraïxo els comentaris i observacions de Joan Julià i Imma Creus.

El català nord-occidental és una varietat geogràfica molt ben coneguda des del punt de vista de la gramàtica històrica gràcies a alguns dels documents més antics conservats en llengua catalana com el *Jurament de pau i treva del comte Pere Ramon de Pallars Jussà al bisbe d'Urgell*, datat entre 1098 i 1112 (vegeu l'estudi de Moran [62] [63, p. 95–117]); les *Homilies d'Organyà*, de finals del segle XII-inicis del segle XIII; o el recentment publicat fragment d'una versió catalana del *Liber iudiciorum* procedent de Conques i datat al 1150 (vegeu Baraut & Moran [18]). Sense afany d'exhaustivitat cal esmentar també dos textos de la baixa edat mitjana, procedents de l'àrea del lleidatà actual, el conegut *Regiment de preservació de pestilència* de Jacme d'Agramont (vegeu Veny [99, 101]) i el processos de crims dels segles XV i XVI estudiats per Farreny [38, 39], que han contribuït a conèixer més a fons les característiques de la llengua dels segles XIV, XV i XVI.

Durant el segle XX, i deixant a banda el vessant dialectològic, l'interès per l'estudi d'aquesta varietat geogràfica, que segons la classificació geolingüística més corrent presenta quatre àrees dialectals diferenciades –el tortosí, el lleidatà, el pallarès i el ribagorçà–, no ha produït resultats en el conjunt d'àmbits d'estudi de la llengua fins fa relativament poc. En aquest context, el tractament específic de la parla de la Conca de Tremp, zona d'intersecció entre els subdialectes ribagorçà, pallarès i lleidatà, és francament escàs. De fet, la seva identificació formal com a zona lingüística diferenciada es deu a Sistac [88, p. 194] [92, p. 44].

En la parla de la Conca de Tremp conflueixen diversos aspectes d'interès filològic, per la qual cosa aquest treball pretén contribuir al coneixement del conjunt de les característiques de l'ús oral actual i la seva adscripció dialectal, atès el caràcter de zona de transició intradialectal a què al·ludim i l'escassetat d'estudis específics de què disposem. En definitiva, tractem de descriure els trets generals de l'ús lingüístic a partir de dades obtingudes d'un corpus de llengua oral constituït *ad hoc*, que incorpora modalitats lingüístiques formals i informals, i informants d'edats compreses entre 25 i 65 anys ¹.

2 El tractament del català nord-occidental: una visió panoràmica

La denominació català nord-occidental, introduïda per la *Gran Enciclopèdia Catalana* (volum 6, p. 494), engloba quatre realitats lingüístiques diferents, classificades com a subdialectes: tortosí, pallarès, lleidatà i ribagorçà. Aques-

¹El corpus està constituït per dades no reactives, enregistraments de sessions plenàries municipals, i conté uns 42.000 mots.

ta classificació tradicional, amb més o menys retocs, ja es troba a Barnils [20], Badia i Margarit [17, p. 80] i Veny [100, p. 28]. Diversos estudis dialectològics han descrit amb detall els límits geogràfics dialectals, la informació més precisa sobre aquesta qüestió la presenta Sistac [88, p. 192–193].

El tortosí compta amb descripcions de caràcter general (Massip [59]; Gimeno [43]; Veny [100]), estudis sobre lèxic (Massip [60]), propostes de varietat estàndard oral (Beltran [22, 23]; Aragonés [14]), tractament d'aspectes fonètics específics relacionats amb el caràcter de varietat interdialectal de transició (Pradilla [73, 74, 75]), monografies dialectals com les de la Terra Alta (Navarro [67]) o la Ribera d'Ebre (Navarro [68]) i estudis sobre la zona de transició oriental-occidental (Cabré [24]; Navarro [69]). En la resta de subdialectes nord-occidentals, l'atenció se centra especialment en el lleidatà, la varietat amb major pes demogràfic, i en els diversos parlars de frontera de la Franja, que han estat objecte d'interès continuat des de principis de segle, pràcticament des que Mn. Anton Navarro [66] i Saroïhandy [85] presentaren treballs sobre el ribagorçà i la parla pirinenca fronterera, respectivament, al I Congrès Internacional de la Llengua Catalana. Des d'aquesta època han aparegut estudis sobre diverses zones d'aquesta Franja com la tesi doctoral de Mn. Antoni Griera [45] o els diversos estudis de Haensch [48], en què destaca la descripció de les parles de la Ribagorça, fins arribar a les tesis doctorals de Rafel [78] sobre el Matarranya –també Rafel [79]– i de Sistac [91] sobre l'Alta Llitera. Héctor Moret participa com a autor en diverses monografies dialectals sobre la zona del Baix Cinca, concretament Mequinensa (Moret [64]), Fraga (Galan & Moret [41]) i Saidí (Moret & Sasot [65]), mentre que Giralt [44] s'ocupa dels parlars de la Llitera i Babia [15] ha publicat una monografia sobre el benasquès. Cal destacar també els estudis recents de contacte de llengües i actituds lingüístiques de dues comunitats catalanoparlants del Baix Segre i del Baix Cinca (Huguet & Suïls [49]). Des d'una perspectiva sociològica més àmplia, la recerca sobre la identitat de diversos pobles de la Franja aglutinats per la llengua catalana és tractada a Espluga & Capdevila [37] i a Martín Zarraquino *et al* [57].

Quant al català nord-occidental en conjunt, se'n pot trobar una descripció àmplia a Griera [46] [47, p. 43–66], però sobretot a Martí i Castell [55] i a Veny [100, p. 120–150], un compendi bibliogràfic exhaustiu a Colomina [31, p. 79–97 i 221–231] i diverses consideracions sobre els seus límits a Sistac [88]. Des de la perspectiva de les varietats orals formals, el treball de Segarra & Farreny [86] ha esdevingut fonamental en l'establiment de les característiques principals. En aquest sentit, Sistac [89] ofereix una reflexió sobre els trets principals de la varietat nord-occidental en el seu accés al àmbits d'ús formals

i a Julià i Muné [53] es presenta una descripció detallada dels trets usats en la ràdio lleidatana. Pel que fa al manteniment de trets patrimonials, Sistac [90] introdueix el concepte *grau d'intensitat del dialecte* i Sistac [93] analitza l'impacte de la normalització lingüística en el català nord-occidental. Des del punt de vista fonètic, el lleidatà compta amb l'estudi de Gili i Gaya [42] i amb una nota prèvia de Barnils [19]. Més recentment, Pueyo [76] és autor d'una descripció inèdita de l'estructura fonològica del vocalisme lleidatà, mentre que devem a Solans [96] una completa i recent descripció fonètica d'aquesta varietat. També Alamon [2, 3] s'ha centrat en determinats trets fonètics, Julià i Muné [52] ha tractat la diversitat del vocalisme lleidatà i Carrera [26, 25, 27, 28] ha abordat l'alternança *a/e* al Segrià des del punt de vista del canvi lingüístic.

Des de la perspectiva de la dialectologia generativa, Viaplana [102, 103] s'ha ocupat de l'estudi de la variació morfofonològica a diverses localitats dels diversos subdialectes. Quant a aportacions a la descripció de la morfosintaxi destaquen Solans [95], Turull [98] i Casanovas & Creus [29] dins d'una descripció general del lleidatà, i Creus [34], que se centra en l'estudi de la morfologia verbal. Altres aspectes més concrets com el subjuntiu en *-o* es tracten a Allières [8] i a Alonso & Suïls [9]. I encara en el camp de la morfologia, Romero [83, 84] s'ocupa del procés de canvi lingüístic que afecta l'article etimològic. Per la seva banda, els reculls lèxics tendeixen a circumscriure's a zones concretes com la vall d'Àneu (Sistac [92, p. 73–88]), la vall del Flamisell (Roca Pons [82]) o la Conca de Tremp (Fortuny [40]), encara que també es troben aportacions sobre territoris més amplis com Andorra (Badia, Ganyet & Pérez [16] i Riera [81]) o el Pallars (Coll [30]). A l'empara de la Universitat de Lleida, es porten a terme diversos projectes de recerca: 1) l'elaboració d'un diccionari de pronúncia nord-occidental (Julià i Muné [51]); 2) l'estudi de la llengua oral dels mitjans de comunicació (Julià i Muné [53]) i 3) la caracterització dialectològica del català parlat en les valls pirinenques. D'aquestes línies de recerca, n'han sorgit congressos i publicacions com *El català nord-occidental entre dues llengües?* (Agustí [1]), *El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. (Sistac [92]) i *Llengua i mitjans de comunicació* (Creus, Julià & Romero [36]). Per acabar aquest repàs a l'estat de la qüestió, ens fixem en el pallarès, per al coneixement del qual es pot recórrer a Coromines [33], i en el ribagorçà, en què destaquen els treballs molt més recents d'Alturo [10, 11] i d'Alturo & Turell [12] sobre aspectes fonètics i morfosintàctics de la parla del Pont de Suert des de la perspectiva del canvi lingüístic. Més puntualment, cal esmentar els treballs de Rabassa [77] sobre la parla d'Andorra i de Massanell [58] sobre la flexió

verbal a la Seu d'Urgell.

3 La parla de la Conca de Tremp: una aproximació

L'estudi específic de la parla de la Conca de Tremp, zona d'intersecció entre els subdialectes ribagorçà, pallarès i lleidatà, és francament escàs. Únicament es poden espigolar referències de caràcter més aviat sociolingüístic a Alcover [5, p. 86–88], de tipus lèxic a Alcover & Moll [7] i d'identificació com a zona lingüística diferenciada a Sistac [88, p. 194] [92, p. 44]). La majoria d'altres aportacions es podrien qualificar dins del que Martí i Castell [56, p. 21] anomena *producció populista*, és a dir, treballs d'estudiosos locals que no parteixen de paràmetres científics.

Al *Dietari de l'excursió filològica* de 1906, Mn. Antoni M. Alcover [5, p. 86–87] aporta dos aspectes que considerem rellevants per a la caracterització de la parla de la Conca de Tremp. D'una banda, relata el malestar dels *il·lustrats* de la ciutat en comprovar que Alcover i Schädell es dediquen a entrevistar noiets d'entre 10 i 13 anys i, en general, gent *il·literada*². Aquesta anècdota serveix per exposar el fet que existeix un contacte important amb Barcelona entre la classe social més elevada i que això té conseqüències en “*una poderosa invasió del dialecte barceloní*” en la parla d'aquesta classe il·lustrada³. D'altra banda, Alcover fa referència explícita al caràcter de parla de transició entre el pallarès i el lleidatà que caracteritza la Conca de Tremp:

El dialecte de Tremp se decanta visiblement del de la Pobla de Segur,
i s'acosta al de Sort i al del Pla d'Urgell.

En els quaderns de camp del filòleg mallorquí, editats per M. Pilar Perea [71], podem localitzar diverses informacions referides a la flexió verbal que indirectament ratifiquen aquest plantejament. Així per exemple, a les observacions sobre la conjugació del quadern VI (Perea [71, p. 97–108]) delimita l'àrea ribagorçanopallaresa i implícitament la separa de la Conca de Tremp en anotar que:

²Alcover relata com aquest mètode de treball, basat en la preferència de les formes emeses pels informants més joves en cas que aquestes difereixin de les dels entrevistats majors, provoca les queixes irades d'un dels curiosos que assisteixen a les entrevistes. La recollida de dades de 1906 va ser ampliada els dies 20, 21 i 22 de juliol de 1921, moment en què s'entrevistaren quatre nois més d'entre 11 i 13 anys (vegeu Perea [70, p. LXXII]).

³Sistac [94] ressegueix i raona aquesta influència del barceloní atribuïda per Alcover a les parles de la Seu d'Urgell, Andorra la Vella, Isil i Tremp.

La conjugació de Sort no se'n diferencia casi gens de la Pobla de Segur, el Pont de Suert i Esterrí d'Àneu.

Com dèiem, en general, la informació sobre aspectes específics de la parla de la Conca és francament minsa. De fet, per obtenir-ne una aproximació hem de recórrer, d'una banda, a descripcions generals de la varietat nord-occidental –fonamentalment Veny [100], des del vessant dialectològic, Segarra & Farreny [86] per a la perspectiva de l'ús oral actual–; del lleidatà –Turull [98] i Solans [95, 96]–; i del pallarès –Coromines [33] i Coll [30]. D'altra banda, hem de resseguir estudis específics de parles veïnes com la de la Terreta, que ocupa part de l'actual terme municipal de Tremp, estudiada per Barrull & Sistac [21, p. 51–62] i per Tort [97, 446–468]; o com les parles de les valls pirinenques d'Assua (Andreu, Ramoneda & Toldrà [13, p. 371–380]), d'Àneu –Sistac [92, p. 75–88], i prèviament el treball poc rigorós de Pol [72]– i de Cardós i Vallferrera (Coromines [33]). Comptem també amb aportacions més puntuals sobre trets fonètics del pallarès –per exemple, Alamon & Andreu [4, p. 363–365]– o sobre aspectes lèxics, especialment a l'obra dels etnòlegs Violant Simorra o Joan Lluís⁴ –per exemple (Lluís [54, p. 89–93]) i, més recentment, a les novel·les de la primera època de Maria Barbal i, també, de Pep Coll. Pel que fa a aspectes fonètics i morfològics de la Conca de Tremp *stricto sensu*, recollim referències explícites a Alcover & Moll [6], Griera [47, p. 45–63], Mir [61, p. 14] i Coll [30, p. 21–29]. A nivell lèxic, disposem de dades més completes, procedents fonamentalment del *Diccionari català-valencià-balear* (Alcover & Moll [7]) i, més recentment, de Coll [30, p. 30–73] i de Fortuny [40, p. 401–429], autor d'un recull de vocabulari de la Conca de Tremp.

Així doncs, a partir dels estudis esmentats, repassem els aspectes bàsics que caracteritzen la parla contemporània de la Conca de Tremp i que, amb la finalitat de matisar-los i actualitzar-los, contrastem amb les dades obtingudes del corpus de recerca i amb la competència lingüística activa de la investigadora. En definitiva, pretenem una primera aproximació descriptiva que, al mateix temps, aportí informació de l'adscripció dels diferents aspectes lingüístics d'aquesta zona de transició. Per això, hem organitzat la descripció dels trets sota quatre denominacions: 1) segons es tracti de trets coincidents amb característiques generals de la varietat nord-occidental –en ocasions compartits per tot el bloc occidental–; 2) segons siguin comuns a

⁴Sobre les aportacions d'aquests autors al *Diccionari català-valencià-balear* i al *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, vegeu Cornudella [32, p. 35–49].

trets propis dels subdialectes ribagorçà/pallariès; 3) segons siguin coincidents amb trets específics de la varietat lleidatana; i, finalment, 4) en un breu apartat, segons es tracti d'aspectes lèxics específics de la Conca de Tremp. Intentem, doncs, contribuir a sistematitzar les característiques de la parla de la Conca de Tremp, ressaltar-ne la combinació d'aspectes dels diferents subdialectes en la seva configuració i, en general, aportar dades sobre l'evolució de la variació intradialectal en el català nord-occidental a partir de l'anàlisi d'una zona semiurbana i la seva àrea d'influència.

1. Trets fonètics i morfosintàctics comuns al català nord-occidental

- (a) Pel que fa al vocalisme tònic, realització /e/ de *e* llarga i *i* breu del llatí clàssic (>[e] llatí vulgar): *el pl[e]*, *els n[e]gres*. Aquest tret, que és un dels principals criteris diferenciadors del català oriental *vs.* català occidental, presenta resultat de /ɛ/ en diversos contextos fixos: *la band[ɛ]ra*, *les t[ɛ]rres*.
- (b) Quant a vocalisme àton: distinció entre /a/, /e/ en posició àtona: *plac[e]s*, *[a]dministr[a]ció* i reducció de /ɛ/ a /e/: *caut[e]lment*, *marge com[e]rcial*. Reducció a /o/ de /o/ i /ɔ/ en posició àtona: *v[o]ltació*, *[o]nzè*, *desp[o]blació*.
- (c) Tancament no sistemàtic de /o/>/u/ en contacte amb /i/ tònica següent –en alguns casos amb /u/– per assimilació anticipatòria, o també amb *e* oberta per dissimilació (*J[u]sep*; i per extensió *J[u]an*): *c[u]mplir*, *c[u]brir*.
- (d) Pronúncia de [a] en els grups de /e/ inicial travada per consonant *en-*, *em-*, *es-*, *eix-*: *[a]ncimentarà*, *[a]mpreses*, *[a]scales* i, de manera menys sistemàtica, amb vocal no travada: *em fa l'[a]ffecte*. Aquest és un dels trets de major freqüència d'aparició, també en l'àmbit formal (vegeu Creus, González, Julià & Romero [35, p. 154]), malgrat que l'IEC [50, p. 16] el considera admissible només en registres informals.
- (e) Diftongació de l'àtona inicial *o->aw-* que tendria a circumscriure's a les generacions més grans perquè es tracta d'un tret connotat, però que manté una vigència remarcable: *[aw]lors*, *[aw]berta*.
- (f) Continuant amb el vocalisme àton: vocalització de la *-l>-w* en síl·laba inicial travada: *a[w]fals*, *a[w]bergínia*, es tracta d'un tret d'inventari reduït que no s'ha documentat al corpus, però d'ús corrent a nivell informal; i formes *redó*, *genoll*, *seroll*, més acostades a les llatines.

- (g) Pel que fa al consonantisme, realització africada de la sibilant prepalatal sorda [tʃ] en posició inicial de mot o postconsonàntica: *trin*[tʃ]era, [tʃ]alets. Pronunciació de [j] semivocal –segregació de iod– davant fricativa prepalatal: *de*[j]xen, *ba*[j]xes.
- (h) Pronúncia [z] del sufix *-itz-* tot i la tendència a [dz] per influència de la llengua escrita: que es *parali*[z]és, *valori*[dz]ació.
- (i) Realització majoritària com a aproximants dels grups *-bl-*, *-gl-*. En aquest tret, la variació intradialectal és considerable: el pallarès tendiria a la geminació o allargament en termes fonètics (Coll [30, p. 24]; Sistac [92, p. 65]), el lleidatà alternaria la realització sorda (Gili i Gaya [42]) amb les pronúncies aproximants, oclusives i allargades (Creus, González, Julià & Romero [35, p. 157]), mentre que a la Conca de Tremp, la Franja de Ponent i el tortosí les realitzacions més freqüents serien les aproximants, com en valencià (Recasens [80, p. 190]): *po*[β]e, *suscepti*[β]e, *l'es*[ɣ]ésia, *ne*[ɣ]igència.
- (j) Palatalització de certes vocals en contacte amb un so consonàntic, grup *-in-*, tret molt marcat i en recessió: *cuina* ['kuɲɛ], *feina* ['feɲɛ].
- (k) Elisió de la *-r* dels infinitius davant de pronom àton: ens trobem davant d'un tret amb força vigència, que hauria entrat en recessió per influència de la llengua escrita: *fer-ho* ['few], *informar-los* [infor'mals].
- (l) A nivell morfosintàctic, l'article etimològic masculí *lo*, *los* –vegeu Coll [30, p. 24], Griera [47, p. 61], Mir [61, p. 14]– es trobaria en un estat de regressió bastant avançat: *lo nord*, *los baixos*. Ocasionalment, en informants grans es recull la forma *les* usada per al masculí plural, que és un dels trets característics del pallarès: *les dos constructors*.
- (m) Alternança de les formes plurals en *-ns* dels antics proparoxítons i les formes generals: *hòmens*, *jóvens*, tret marcat no documentat al corpus.
- (n) Formes *meua*, *teua*, *seua* / *meues*, *teues*, *seues* del possessiu femení: *les meues àrees*, *aquesta intervenció teua*, *la seua dona*.
- (o) Ús invariable del numeral *dos*, que des del punt de vista del vocalisme tònic es realitza *d[ɔ]s*, tot i que esporàdicament recollim alguns

casos d'alternança *d/o/s* com en lleidatà (Casanovas & Creus [29]). La forma *dues* es recull associada a registres escrits i, per extensió, formals.

- (p) Variants *fj/a* i *fj/o*, per al pronom personal fort de primera persona en alternança amb *fʒ/a*, *fʒ/o*, associats a registres formals. Com en el tret anterior, no es recullen alternances en l'obertura de la vocal, que sempre és tancada [o]: *fj/o* no sé.
- (q) Pronoms personals forts *natres*, *vatres*, documentats a la Conca de Tremp per Griera [47, p. 62] i per Coll [30, p. 25], en coexistència amb *natros*, *vatros* i, especialment en registres formals, amb les formes normatives *nosaltres/nosa(l)tres*, *vosaltres/vosa(l)tres*: *natres voldríem*, *natros ho vam presentar*, *nosa(l)tres ja hem anat denunciant*.
- (r) Ús proclític de les formes plenes dels pronoms febles singulars *me*, *te*, *se*. També en combinacions binàries: *m'ho* [mew], *t'ho* [tew], *s'ho* [sew]; *m'hi* [mej], *t'hi* [tej], *s'hi* [sej]: *com se portaven*, *me donen*, *se ho creuen*, *se hi pot posar*, *ja te ho explicaré*; a la Conca de Tremp, tanmateix, no es donen les inversions d'ordre del lleidatà: *se me trenca*.
- (s) Variant *mos* del pronom àton de primera persona plural: *no mos ha informat*, *mos ho pensem*, *centrant-mos*; pèrdua de *-s* del pronom *mos* en contacte amb *en*, *el/els*: *mo'n (a)nem*, *no mo'ls ha explicat*.
- (t) Els possessius àtons singulars *mon*, *ton*, *son/ma*, *ta*, *sa* associats a mots de parentiu, no s'han documentat al corpus.
- (u) Variant *sigut* majoritària per al participi del verb *ser*, però també ús d'*estat* per influència de la llengua escrita i en l'àmbit formal: *ha sigut*, *ha estat*.
- (v) Vigència de les formes *tindre* i *vindre* i derivats: *tindre'n*, *obtindre*, *va vindre*.
- (w) Formes d'auxiliaritat de primera persona *hai*, *vai*, *fai*, i també *vei*, en alternança amb la forma majoritària *vec*, per a la primera persona singular del present d'indicatiu del verb *veure*: *encara no hai acabat*, *el que vai demanar*, *fai encàrrecs*, *vei la porta*.
- (x) Ús freqüent de les formes *ham*, *hau* del present d'indicatiu del verb *haver*, de manera que en l'auxiliar no s'hauria produït l'evolució

a > e de la resta de terminacions de la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu de la primera conjugació: *que ham fet, m'hau demanat*.

2. Trets compartits amb el pallarès i/o amb el ribagorçà

- (a) Pel que fa a vocalisme tònic, tancament accentuat de la /o/ especialment si es troba travada per nasal: [ó]nça, tret en regressió per l'escàs inventari de què disposa. Manteniment de [j] medial i final arcaica provinent de diversos grups llatins -Y-, -DY-, -BY-, -GY-: *puiar, roi, maior*. En certs casos en què [j] va precedida de vocal anterior, pot ser absorbida: *passeiá > passeá* (Fortuny [40, p. 429]). A nivell de vocalisme àton, tancament de [e] > [i] en el present d'indicatiu, l'imperfet i l'infinitiu dels verbs *tenir* i *venir*.
- (b) Manteniment d'alguns diftongs isolats en lèxic concret: *m[aj]ras-tra*.
- (c) En consonantisme, sonorització, a més de l'espíritització, de -k- en els demostratius: *aguest esforç, amb aquesta finca, per aquestos motius, aquestes actuacions, amb aquell informe, aquella gent, en aquells moments, amb aquelles dos entitats*.
- (d) L'absència de -d- epentètica en el grup -ldr-: *mòltre, cènra* és un tret circumscrit a informants molt grans. Tot i que segons Coll [30, p. 23] no és un tret propi de la Conca, Alcover & Moll [7, vol. I, p. 316] Grieria [47, p. 47] el documenten a Tremp.
- (e) Increment -ís en el present d'indicatiu dels verbs incoatius de tercera conjugació, en convivència amb l'increment verbal -eix: *llegisso, ho repeteixo*.
- (f) Imperfet d'indicatiu de la primera conjugació en -ava, també es documenten casos de caiguda de la [β] sense incorporar consonant antihiàtica [j] com en lleidatà: *demana[β]en*. La pronúncia de la vocal final és [ɛ] amb reminiscències de [e], coincidint amb la pronúncia nord-occidental majoritària i diferint de la [a] del pallarès (Alcover & Moll [7, vol. I]): *se'ns insinuav[ɛ], com se porta(v)en*. Tanmateix, en la resta de conjugacions, en els informants més grans i ocasionalment s'escolten les desinències -iva del pallarès i -eva del ribagorçà, però globalment les desinències normatives són més generals: *feven, que deve tindre*.

- (g) Manca de vocal final en la desinència del condicional: *se farí, faltarí, tornariu* (Fortuny [40, p. 429]); es tracta, però, d'un tret en clar retrocés, que Viaplana [104, p. 137] ja no documenta en informants d'entre 25 i 40 anys. De fet, Alcover & Moll [7, vol. I] ja recollen casos de la desinència [-i ε], actualment majoritària: *jo voldri[ε], (jo) voldria[e], farí(e)m unes consultes*.
- (h) Hi ha una sèrie de trets clarament circumscrits a informants grans: l'ús de la partícula *se* davant d'interrogatiu: *pregunta-li se quant val* (Coll [30, p. 29]) i realització *se* de la conjunció condicional; de *per a* en contracció per aglutinació *per + a = pra* amb valor final, *pra jo* (Coll [30, p. 28]); de *jo* per *mi* en funció de complement verbal: *no va fer res per jo*. En el mateix sentit, ús de *molla* com a quantitatiu: *no n'hi ha molla*; de *cap* com a forma de doble negació: *no ho sé cap*; del futur simple en funció d'imperatiu amb postposició de pronoms àtons: *portaràs-me'l* (Coll [30, p. 29]), també propi d'altres zones del lleidatà.
- (i) A nivell lèxic esmentem: *ancantra* (alfàbia), *girella* (embotit de xai), *lego* (després), *moixarró* (moixernó), *mostillo* (postres), *ninou* (regal d'any nou), *orc* (lleig), *orxegar* (vomitar), *pernada* (pegar a la cuixa), *potxó* (bes), *prací* (per aquí), *prallà* (per allà), *pramon* (per amunt), *pravall* (per avall), *probuir* (acumular), *taupa* (talpó), *tarter* (munt de coses), *tabelles* (mongeta tendra), *tribana* (barrina), *tronca* (tió), *vidriol* (serp verinosa), *xiulit* (xiular).

3. Trets compartits amb el lleidatà⁵

- (a) En vocalisme tònic, realització /e/ de les ee tòniques davant *t*, *s*, *r*. En aquest context el pallarès presenta una obertura a [ε] (Coll [30, p. 18]); es tracta del mateix comportament del grup A llatina+iod en grups llatins -AI-, -ACT-, que a la Conca de Tremp també evoluciona cap a [e], diferint, doncs, de l'evolució cap a [ε] del pallarès (Coll [30, p. 22]: *al m[e]s de setembre, la carret[e]ra, ffe[ts], ffe[stes]*).
- (b) Quant a vocalisme àton, realització /ε/ de la -a desinencial d'adjectius i substantius: *collit[ε], sol[ε]* (Coll [30, p. 22]) com en l'àrea del lleidatà a causa d'una possible aproximació a la variant prestigiosa [ə] del català central (Recasens [80, p. 96]). A partir de

⁵En alguns casos es tracta de trets compartits també amb altres subdialectes del nord-occidental, però que no tindrien caràcter general.

Salàs de Pallars es troba l'obertura de /a/, pròpia del pallarès: *alegri[a]*, *depurador[a]*. Sistac [87, p. 6] ja apunta que aquest tret presenta una distribució geogràfica complexa en què les variants finals en [a] i [ɛ] són les més prestigiades.

- (c) Realització [ɛ] de la tercera persona del present d'indicatiu, tot i que també es recull amb [e] especialment en els informants grans, i de la primera i tercera persones de l'imperfet d'indicatiu i del condicional simple, diferint de [a] del pallarès i de la distinció [ɛ]/[e] del lleidatà, on sembla que també tendeix a la desaparició entre els més joves a favor de [ɛ] igual com en el cas de la pronúncia dels morfemes de gènere no marcat com *-ista* (Casanovas & Creus [29]), tot i que en el cas de *-aire* sembla mantenir-se: *em son[ɛ]*, *agrad[e]*, *aguesta seri[ɛ]* l'opinió, *veni[ɛ]*, *un tècnic especialist[ɛ]*. A Tremp, la Seu d'Urgell i Balaguer, Viaplana [104, p. 129–158] recull [ə] final en la primera persona de l'imperfet d'indicatiu i del condicional simple: *cantav[ə]*, *perdi[ə]*, *cantari[ə]*, *perdri[ə]*. A més, en el cas de Balaguer la innovació s'estendria cap a la primera i segona persones del plural: *cantàv[ə]m*, *cantari[ə]u*. La realització [ə], vocal neutra oberta, de [a] àtona és un fenomen documentat en diverses zones del domini dialectal occidental i, especialment, nord-occidental tant en posició inicial absoluta com medial de mot i final (Recasens [80, p. 92]). Entre els factors que s'al·leguen per justificar aquestes realitzacions destaca el de la influència i la proximitat del dialecte central respecte del nord-occidental. En aquest sentit, Creus, González, Julià & Romero [35, p. 155] constaten la proliferació de casos de realitzacions [ə] de l'article definit masculí i d'aparició de la vocal neutra tant en posició medial com final en les emissions radiofòniques des de Lleida. Sistac [92, p. 66] indica realitzacions [al] de l'article *el* en la parla d'Àneu. En el cas concret de la Conca de Tremp, Recasens [80, p. 97] documenta l'ús de [ɛ] final en les formes verbals a què ens referíem a Tremp –com en altres capitals comarcals: Sort, la Seu d'Urgell, Gandesà, Falset, Mora d'Ebre– i dona notícia que Schädel⁶ hi documentà variants de /a/ a principis de segle. Es dibuixaria, doncs, l'evolució de la innovació [a] > [ɛ] > [ə] en posició final, que es difondria des de les

⁶SCHÄDEL, B. (1909): *Die Katalanischen Pyrenaendialekte*. *Revue de Dialectologie Romane* I, 16–98, 386–412, citat a Recasens [80, p. 97].

àrees semiurbanes cap a la seva àrea d'influència ⁷, en un argument coincident amb el de Viaplana.

- (d) En general, manteniment de la vocal pretònica: *caragol*, *toronja*, *escarabat*. Tancament de [e]>[i]: *sfi/nyor*, *qufi/xal* per influència de la consonant palatal o per assimilació per síl·laba posterior que conté *i*: *sis-centes s(e)ixanta mil*, *ja hai(g) lli/git*, *cfi/mfi/ntiri*, *mfi/ntida*.
- (e) En morfosintaxi, desinència *-i* en la primera, segona i tercera persones del singular i tercera del plural del present de subjuntiu amb reminiscències *-[ε]* (Alcover & Moll [7, vol. I]). En el cas dels incoatius amb l'increment *-isc-* coincident amb el pallarès però amb la desinència *-i*: *qui tramiti*, *que es puguin*, *que sàpigu[en]*, *que et canvi[en]* (/kambien/).
- (f) La desinència *-o* del present de subjuntiu, característica del lleidatà, no és pròpia de la Conca de Tremp. Desinències *-essis*, *-éssim*, *-éssiu*, *-essin* de l'imperfet de subjuntiu en coexistència amb *-esses*, *-éssem*, *-ésseu*, *-essen*: *que haguéssim tingut*, *que anessen*.
- (g) Quant a lèxic: *atansar* (acostar), *arena* (sorra), *arna* (rusc), *carrutxes* (caminadors), *corder* (xai), *entrepussar* (ensopegar), *esporret* (escàs de roba), *galleta* (galleda), *mesdiada* (migdiada), *mandongo* (mondongo), *padrí* (avi), *popa* (pit, mamella), *segla* (reg), *tomata* (tomàquet), *tocino* (porc), *l'undemà* (l'endemà) *vànua* (vànova).

4. Alguns aspectes lèxics específics de la parla de la Conca de Tremp.

- (a) *arista* (tall de ganivet), *bafurell d'aire* (corrent d'aire), *blair* (infringir mal físic i moral), *bria* (brisa del raïm), *cambusseta* (tombarella), *carnús* (insult), *descurt* (despullat), *escable* (cisell dentat per esmolar la falç), *fato* (babau), *mirva* (quart minvant de la lluna), *molla* (gens), *pepear* (desvariejar), *peperepep* (rosella), *pulça* (puça), *rebui* (part rebutjada del ramat), *retjo* (gruixut, resistent), *rigol* (riol), *timonets* (farigola), *tronca de Nadal* (tió), *vesí* (vei).

⁷La zona semiurbana de referència en el cas de Talarn i Salàs de Pallars —els exemples que utilitza Recasens [80, p. 97]— ha d'ésser Tremp i no la Seu d'Urgell com s'indica.

4 Conclusions

En la parla de la Conca de Tremp, el vocalisme tònic presenta les característiques generals del català nord-occidental, també en aquells contextos articulatoris en què el pallarès es caracteritza per una obertura sistemàtica a [ɛ]. En el vocalisme àton destaca la pronúncia [ɛ] de la *-a* desinencial de substantius i adjectius, així com de la terminació de la tercera persona del present d'indicatiu, i de la primera i tercera persones de l'imperfet d'indicatiu i del condicional. En aquest cas, es recullen al corpus casos d'oscil·lació amb [e] en la tercera persona del present d'indicatiu i, esporàdicament, realitzacions en [a] per influència del pallarès. Les realitzacions amb [ɛ], majoritàries, s'interpreten en diversos estudis com a resultat de la tendència d'acostament a [ə] del dialecte central. Es mantenen altres trets fonètics generals del català nord-occidental, especialment aquells menys marcats com [a] en grups de *e* inicial en síl·laba travada per consonant, l'africació de la sibilant prepalatal sorda [tʃ], la pronúncia de [j] semivocal davant fricativa prepalatal. Altres característiques del consonantisme són la realització majoritària com a aproximants dels grups *-bl-*, *-gl-*; mentre que a nivell morfosintàctic destaca la sonorització de *-k-* en demostratius, propi del pallarès i del ribagorçà; i el manteniment de *-w-* en els possessius femenins, característic dels parlars occidentals. La influència de la llengua escrita i els models vehiculats pels mitjans de comunicació de massa accentuarien la tendència a la substitució d'elements de la morfologia nominal especialment connotats com les formes etimològiques *lo/los* de l'article definit masculí, de les formes plenes pronominals en unitats i en combinacions bàsicament per formes coincidents amb la llengua normativa *i/o* amb el català central.

La varietat lingüística de la Conca de Tremp compartiria, doncs, escassos trets fonològics amb el pallarès. El gruix dels aspectes comuns es trobaria en morfologia nominal i verbal, que tendirien a circumscriure's a la generació més gran i es presentarien en regressió en la resta de grups d'edat, que estarien optant per les varietats normatives *i/o* estàndard. Aquesta casuística es podria traslladar a la major part del lèxic. Atès que la majoria de lèxic patrimonial s'associa a un mode de vida tradicional que s'ha perdut, es mantindrien únicament variants fonètiques i certes extensions semàntiques pertanyents a lèxic associat a la vida quotidiana. Així doncs, ens trobaríem davant una innovació en marxa, caracteritzada per una reducció de variants, és a dir, davant d'un procés de convergència dialectal que comportaria, de manera imminent, la substitució de variants marcades o minoritàries.

Referències

- [1] AGUSTÍ, A., ed. (1996). El català nord-occidental entre dues llengües? Actes de les Jornades d'Estudi del Català Nord-occidental. Institut d'Estudis Ilerdencs.
- [2] ALAMON, F. (1984). Espectrografia dels vocoids lleidatans (I). *Folia Phonetica*: 79–88.
- [3] ALAMON, F. (1985). Anàlisi espectrogràfica dels sons fricatius i africats prepalatals de la variant lleidatana del català nord-occidental. Tesi de llicenciatura inèdita.
- [4] ALAMON, F. & ANDREU, M. (1992). Aportació a la fonètica del català nord-occidental. *Collegats*, 5: 355–369.
- [5] ALCOVER, A. M. (1983 [1906]). *Dietari de l'excursió filològica 1906*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- [6] ALCOVER, A. M. & DE B. MOLL, F. (1929-1932). *La flexió verbal en els dialectes catalans*. fasc. I-IV. Barcelona: Publicacions de l'Oficina Romànica.
- [7] ALCOVER, A. M. & DE B. MOLL, F. (1930-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.
- [8] ALLIÈRES, J. (1963-1968). Le subjonctif –o du catalan occidental. *Estudis Romànics* 12: 255–265.
- [9] ALONSO, H. & SUÏLS, J. (1993). La morfologia verbal de subjuntiu al Segrià: estudi prospectiu. *Sintagma* 5: 5–17.
- [10] ALTURO, N. (1987). Canvi sociolingüístic a El Pont de Suert. Tesi de llicenciatura inèdita.
- [11] ALTURO, N. (1995). La variació d'*haver* auxiliar en el català nord-occidental. M. T. Turell, ed., *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU. 221–255.
- [12] ALTURO, N. & TURELL, M. T. (1990). Linguistic Change in El Pont de Suert. The Study of Variation of /3/. *Language, Variation and Change* 2: 19–30.

- [13] ANDREVA, G. & RAMONEDA, R. & TOLDRÀ, R. (1992). El pallarès a la Vall d'Àssua. *Collegats 5*: 369–380.
- [14] ARAGONÉS, A. (1995). *La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral*. Tortosa: Consorci per a la Normalització Lingüística.
- [15] BABIA, A. (1997). *La franja de la Franja. La parla de la Vall de Benasc, on el català és patués*. Barcelona: Empúries.
- [16] BADIA, M. & GANYET, R. & PÉREZ, S. (1992). *Vocabulari d'Andorra*. Andorra: Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut.
- [17] BADIA I MARGARIT, A. M. (1994 [1951]). *Gramàtica històrica catalana*. València: Tres i Quatre, 3^a ed.
- [18] BARAUT, C. & MORAN, J. (2000). Fragment d'una altra versió catalana antiga del Liber iudiciorum visigòtic. *Urgellia XIII (1996–1997)*: 7–35.
- [19] BARNILS, P. (1913). El dialecte lleidetà. *Butlletí dialectològic de la llengua catalana VII*: 384–386.
- [20] BARNILS, P. (1919). Dialectes catalans. *Butlletí de Dialectologia Catalana VII*: 1–10.
- [21] BARRULL, A. & SISTAC, R. (1992). Fronteres polítiques i dialectals a la Terreta (Ribagorça). *Jornades sobre llengua i ensenyament* (Bellaterra). Universitat Autònoma de Barcelona. vol. 3, 51–62. També reproduït a (1987): *Collegats 1*, 87–98.
- [22] BELTRAN, J. S. (1986). *L'estàndard occidental. Una proposta sobre l'estàndard català a les terres del darrer tram de l'Ebre*. Barcelona: Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica.
- [23] BELTRAN, J. S. (1987). L'estàndard català a la zona de parla tortosina. *Com ensenyar català als adults 14*: 22–26.
- [24] CABRÉ, M. T. (1977). Delimitació de la frontera català oriental/català occidental en la zona de l'Argentera-Torre de Fontaubella-Capçanes. *Anuario de Filología 3*: 445–456.

- [25] CARRERA, J. (1993). La pretònica inicial e- a Alguaire. *Anuari de Filologia* 16, C, 4: 37–72.
- [26] CARRERA, J. (1993). La pretònica inicial e- a Alguaire. Un estudi productiu i perceptiu. Tesi de llicenciatura inèdita.
- [27] CARRERA, J. (1994). Uses and variations of word-initial pretonic e- in Alguaire. *Catalan Working Papers in Linguistics* 2: 1–15.
- [28] CARRERA, J. (1999). *Alternança a/e al Segrià*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- [29] CASANOVAS, M. & CREUS, I. (1999). Apunts sobre el lleidatà: fonètica i morfosintaxi. *Zeitschrift für Katalanistik. Revista d'Estudis Catalans* 12: 83–108.
- [30] COLL, P. (1991). *El parlar del Pallars*. Barcelona: Empúries.
- [31] COLOMINA, J. (1999). *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d'Alacant.
- [32] CORNUDELLA, J. (1997). Joan Lluís i el Diccionari Etimològic de Joan Coromines. *Joan Lluís, pallarès il·lustre. Miscel·lània d'homenatge*. Lleida & Tremp: Institut d'Estudis Ilerdencs & Garsineu edicions. 35–49.
- [33] COROMINES, J. (1935). El parlar de Cardós i Vall Ferrera. *Butlletí de Dialectologia Catalana XXIII*: 241–331.
- [34] CREUS, I. (1997). La flexió verbal a Bell-lloc d'Urgell: un estudi morfofonològic. Tesi de llicenciatura inèdita.
- [35] CREUS, I. & GONZÁLEZ, R. & JULIÀ, J. & ROMERO, S. (2000). Aproximació al model de llengua radiofònic lleidatà. J. Julià i Muné, ed., *Llengua i ràdio*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 151–163.
- [36] CREUS, I. & JULIÀ, J. & ROMERO, S., eds. (2000). Llengua i mitjans de comunicació. *Actes del Congrés sobre Llengua i Mitjans de Comunicació*. Lleida, 17 i 18 de desembre de 1999. Pagès Editors.

- [37] ESPLUGA, J. L. & CAPDEVILA, A. (1995). *Franja, frontera i llengua. Conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català*. Lleida: Pagès Editors.
- [38] FARRENY, M. D. (1986). *Processos de crims del s. XV a Lleida: Transcripció i estudi lingüístic*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- [39] FARRENY, M. D. (2000). *El català a Lleida durant els segles XV i XVI a través dels llibres de crims*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- [40] FORTUNY, A. (1992). Vocabulari de la Conca de Tremp. *Collegats*: 401–429.
- [41] GALAN, J. & MORET, H. (1995). *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga*. Calaceit: Institut d'Estudis del Baix Cinca.
- [42] GILI I GAYA, S. (1931). Estudi fonètic del parlar de Lleida. *Miscelánea Filológica dedicada a D. Antonio M. Alcover*. Palma de Mallorca. 3–17.
- [43] GIMENO, L. (1989). *Estudi lingüístic del tortosí meridional*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- [44] GIRALT, J. (2000). Una mostra de la transició dialectal catalanoaragonesa: els parlars de la Llitera. *Caplletra* 26: 67–90.
- [45] GRIERA, A. (1910). *La frontera catalano-aragonesa. Estudi geogràfico-lingüístic*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- [46] GRIERA, A. (1920). El català occidental. *Butlletí de Dialectologia Catalana VIII*: 35–59.
- [47] GRIERA, A. (1949). *Dialectología catalana*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- [48] HAENSCH, G. (1958–1959). Las hablas de la Alta Ribagorza (Pirineo Aragonés). *Archivo de Filología Aragonesa X–XI*: 57–193.
- [49] HUGUET, À. & SUÏLS, J. (1998). *Llengües en contacte i actituds lingüístiques. El cas de la frontera catalano-aragonesa*. Barcelona: Horsori.
- [50] INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (1999 [1990]). *Proposta d'estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1a reimpressió corregida de la 3a edició.

- [51] JULIÀ I MUNÉ, J. (1996). Diccionari de la pronúncia del català nord-occidental. Agustí [1]. 221–228.
- [52] JULIÀ I MUNÉ, J. (1998). Variació foneticofonològica. Una aproximació a la diversitat del vocalisme en lleidatà. *Caplletra* 25: 23–42.
- [53] JULIÀ I MUNÉ, J., ed. (2000). *Llengua i ràdio*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- [54] LLUÍS, J. (1994 [1955]). *Records de la meua vida de pastor*. Tremp: Garsineu.
- [55] MARTÍ I CASTELL, J. (1970). *Contribució a l'estudi del dialecte occidental*. Tarragona: Diputació Provincial de Tarragona.
- [56] MARTÍ I CASTELL, J. (2000). *Reports de la recerca a Catalunya. Filologia Catalana (1990-1995)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- [57] MARTÍN ZARRAQUINO, M. A., et al. (1995). *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- [58] MASSANELL, M. (1995). Aproximació a la morfologia flexiva actual de la Seu d'Urgell i de Coll de Nargó. Treball d'investigació inèdit.
- [59] MASSIP, À. (1989). *Aproximació descriptiva al parlar tortosí*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- [60] MASSIP, À. (1991). *El lèxic tortosí: història i present*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- [61] MIR, J. (1983). *Els noms de lloc del terme de Tremp i del seu agregat Claret*. Tremp: Societat d'Amics de la Muntanya.
- [62] MORAN, J. (1992-1993). Jurament de pau i treva. *Llengua i literatura* 5: 147–169.
També reproduït a MORAN, J. (1994), 95-117.
- [63] MORAN, J. (1994). *Treballs de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- [64] MORET, H. (1994). *Sobre la llengua de Mequinensa*. Calaceit: Institut d'Estudis del Baix Cinca.

- [65] MORET, H. & SASOT, M. (1996). *Aproximació descriptiva a la llengua de Saidí*. Calaceit: Institut d'Estudis del Baix Cinca.
- [66] NAVARRO, A. (1908). El català a.n el Ribagorça. *I Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (Barcelona). Estampa d'En Joaquim Horta. 222–231.
- [67] NAVARRO, P. (1996). *Els parlars de la Terra Alta*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- [68] NAVARRO, P. (2000). *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre*. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.
- [69] NAVARRO, P. (2000). Els parlars de transició entre el català occidental i l'oriental. *Caplletra 26*: 91–105.
- [70] PEREA, M. P. (1999). *Compleció i ordenació de “La flexió verbal en els dialectes catalans” d’A. M. Alcover i F. de B. Moll*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- [71] PEREA, M. P. (1999). *Complements a “La flexió verbal en els dialectes catalans”. Dotze quaderns de camp d’Antoni Alcover*. Barcelona: Curial edicions & Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- [72] POL, C. (1973 [1962]). *Diccionari dialectal del Valle de Àneu: Pallars Sobirà*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs. 3a edició.
- [73] PRADILLA, M. À. (1993). Un cas de sociolingüística catalana: la prepalatal sonora benicarlanda. *Actes del IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura* (Barcelona). Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 143–160.
- [74] PRADILLA, M. À. (1993). *Variació i canvi lingüístic en curs al català de transició nord-occidental/valencià*. Tesi doctoral. Universitat Rovira i Virgili.
- [75] PRADILLA, M. À. (1995). El desafricament prepalatal intervocàlic al català de transició nord-occidental/Valencià. M. T. Turell, ed., *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU. 53–116.
- [76] PUEYO, M. (1976). L'estructura fonològica del vocalisme lleidatà. Original mecanografiat.

- [77] RABASSA, L. (1994). *Phonétique, phonologie et morphologie nominale du catalan andorran: le système et ses variations*. Tesi doctoral. Université de Toulouse-le Mirail.
- [78] RAFEL, J. (1981). *La lengua catalana fronteriza en el Bajo Aragón meridional. Estudio fonológico*. Barcelona: Universitat de Barcelona & Acadèmia de Bones Lletres.
- [79] RAFEL, J. (1999). La importància lingüística de les zones de frontera: la regió del Matarranya. *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Franja (Calaceit i Fraga)*. 17–46.
- [80] RECASENS, D. (1996). *Fonètica descriptiva del català (Assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- [81] RIERA, M. (1992). *La llengua catalana a Andorra. Estudi dialectològic dels seus parlars rurals*. Barcelona: Institut d'Estudis Andorrans.
- [82] ROCA PONS, J. (1955). Algunas particularidades del habla del valle del Flamisell. *Actes du Deuxième Congrès International d'Études Pyrenéennes*. 70–81.
- [83] ROMERO, S. (1995). Escolarització i variació intralingüística: el cas de l'article etimològic en el català nord-occidental. A. DD., ed., *Jornades sobre llengua i ensenyament* (Bellaterra). I. Universitat Autònoma de Barcelona. 225–236.
- [84] ROMERO, S. (1996). L'article etimològic en àmbits d'ús oral informal. Agustí [1]. 166–173.
- [85] SAROÏHANDY, J. (1908). El català del Pirineu, a la ratlla d'Aragó. *I Congrès Internacional de la Llengua Catalana* (Barcelona). Estampa d'En Joaquim Horta. 331–334.
- [86] SEGARRA, M. & FARRENY, D. (1996). Estàndard nord-occidental: fonaments històrics i descripció del model. Agustí [1]. 37–53.
- [87] SISTAC, R. (1987). El vocalisme del català nord-occidental en la dicció estàndard.
Original mecanografiat.

- [88] SISTAC, R. (1990). Els parlars de Ponent. *Ilerda/Humanitats XLVIII*: 191–195.
- [89] SISTAC, R. (1992). El dialecte nord-occidental en els àmbits d'actuació formals. *Jornades de la Secció Filològica de l'IEC a Lleida* (Barcelona). Institut d'Estudis Catalans. 39–43.
- [90] SISTAC, R. (1992). El factor d'intensitat en català nord-occidental. *Escola Catalana 293*: 8–9.
- [91] SISTAC, R. (1993). *El Ribagorçà a l'Alta Llitera. Els parlars de la Vall de la Sosa de Peralta*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- [92] SISTAC, R. (1998). *El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu.
- [93] SISTAC, R. (1998). L'impacte de la normalització lingüística sobre la variació. Un cas concret: el català nord-occidental. E. Boix et al., eds., *El contacte i la variació lingüística: descripció i metodologia*. Barcelona: PPU. 161–178.
- [94] SISTAC, R. (2000 [1998]). El català nord-occidental i la codificació fabriana. J. A. Argenter, ed., *Simposi Pompeu Fabra: Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans* (Barcelona). Institut d'Estudis Catalans. 227–234.
- [95] SOLANS, E. (1990). Introducció a la morfosintaxi de la parla nord-occidental. *Ilerda Humanitats XLVIII*: 209–214.
- [96] SOLANS, E. (1996). *Estudi fonètic sobre la parla de Lleida*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- [97] TORT, J. (1992). Notes sobre la Terreta i l'antic terme de Sapeira. *Collegats 5*: 445–468.
- [98] TURULL, A. (1990). Notes sobre el lleidatà. *Ilerda Humanitats XLVIII*: 201–206.
- [99] VENY, J. (1971). “*Regiment de preservació de pestilència*” de Jacme d'Agramont (s. XIV). *Introducció, transcripció i estudi lingüístic*. Tarragona: Diputació Provincial de Tarragona.
Edició revisada a VENY, J. (1993): “Estudi lingüístic del «Regiment de preservació de pestilència» de Jacme d'Agramont (s. XIV)”, 121-203.

- [100] VENY, J. (1989). *Els parlars catalans (Síntesi de dialectologia)*. Palma de Mallorca: Editorial Moll. 8a edició.
- [101] VENY, J. (1993). *Dialectologia filològica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- [102] VIAPLANA, J. (1994). Dialectologia generativa en l'àmbit morfològic: una perspectiva en els estudis dialectals. *Estudis de llengua i literatura catalanes XXIX. Miscel·lània Germà Colón 2*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 311–332.
- [103] VIAPLANA, J. (1996). Els verbs regulars de la primera conjugació en el català nord-occidental: una descripció comparativa. *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit 3*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 311–339.
- [104] VIAPLANA, J. (1999). *Entre la dialectologia i la lingüística. La distància lingüística entre les varietats del català nord-occidental*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.